

RESTAURÁČNÍ ZÁMĚR

Sochy z kaple Toušojc u Zelené

2023

1 Data díla

Název:	SOCHY Z KAPLE TOUŠOJC
Dobové určení:	vznik kaple 1799
Materiál:	polychromované dřevořezby
Umístění:	depozitář muzea
Číslo památky v ÚSKP:	není kulturní památkou, je součástí sbírky Domu historie Přesticka
Vlastník památky:	Dům historie Přesticka, Třebízského 24, Přestice
Restaurátor:	MgA. Helena Jahodová, ak.soch.rest. Kozojedy 61, 331 41 Kralovice Licence MKČR: č.j.MK25587/2010

2 Úvod a záměr

Výzdoba z kaple Toušojc u obce Zelené byla deponována v Domu historie Přesticka pro ochranu děl. Socha sv. Prokopa, socha sv. Filomény, nápisová destička a rámovaný zasklený text o historii kaple jsou cenným dokladem vývoje regionální drobné architektury. Sochy byly naposled v roce 1967 natřeny neumělým lesklým nátěrem a jejich charakter byl tak poškozen. Vlastník díla plánuje restaurování soch pro možnou prezentaci v expozici muzea, jelikož se jedná o cenné pozůstatky poměrně bohatě užívané výzdoby místní kaple. Socha sv. Prokopa byla využívána v procesích. Socha sv. Filomény byla vždy oblékaná. Plechová nápisová deska o zřízení kaple je ojediněle zachovaný prvek, který byl ve většině podobných případů v historii nahrazován, nebo zničen.

3 Historie díla

Majitel kaple, Matěj Jánský ze Zelené, nechal postavit kapli v roce 1799. Pověst o kapli vypráví, že majitel Jánský, když orál svoje pole naproti kapli při silnici, jako vždycky, netušice, když pojednou zdvihl oči a uviděl, kterak se z oblohy v podobě ohnivého sloupu uprostřed skví obraz Madony s děckem, která se snáší blíž a blíž až dopadla na místo, kde dnes kaple stojí a obraz zmizel. Příhoda tato se ihned roznesla po celém okolí. Jánský požádal duchovní vrchnost, aby na paměť této události směl na místě dopadu obrazu kapli postavit, což mu bylo duchovní správou s potěšením vyhověno.

Od založení této kapličky až do roku 1955 se o ní poctivě starala čtyři pokolení rodiny Jánských. Po úmrtí Filomény Jánské se o kapli nestaral již nikdo.

Až do roku 1891, kdy byla na návsi v Zelené postavena kaple, bývaly v kapli Toušojc slouženy občas mše svaté a před ní se konaly v květnu a na prosebné dny i jiné pobožnosti našich předků. Některé sošky byly asi kolem roku 1970 z kaple odcizeny a zbytek přemístěn do kaple na náves.

O historii kaple vypráví záramovaný a zasklený text, který je součástí sbírkových předmětů Muzea, viz fotodokumentace.

4 Popis díla

4.1 Plechová nápisová deska a zarámovaný tištěný text

Plechová malovaná destička vystřižená do zdobného okraje byla součástí kaple. Jedná se o plech, po okrajích zahnutý a zepředu namalovaný v bílé ploše černý text s černou linkou po okraji. Na plechové desce je staročeštinou napsáno, že kaple byla postavena se svolením duchovní správy Matějem Jánským z obce Zelené roku 1799. Na zadní straně plechové desky jsou černou barvou nápisy: „Obnoveno r. 1949 T.Voves a opět r.1967.“ Nápisová deska má rozměry: 33 cm x 25 x cm.

Součástí uložené výzdoby z kaple je zarámovaný tištěný text o historii kaple, který nese velice zajímavé informace, je nedílnou součástí uložených předmětů. Na zadní straně je grafitovou tuhou napsáno: „Přeneseno sem z kapličky Toušojc 13. března 1962.“ Na přední straně text, viz fotodokumentace.

4.2 Socha sv. Prokopa

Socha sv. Prokopa, která stála ve spodní části kaple, je statická pololidová dřevorezba. Figura sv. Prokopa stojí v kontrapostu na pravé noze, levou rukou drží berlu a v pravé ruce drží řetízek, kterým je za obojek přivázán ďábel u nohou sv. Prokopa. Před figurou je postavená mitra sv. Prokopa. Socha sv. Prokopa má rozměry: 76 cm x 35 cm x 15 cm. Dílo je dnes dochováno se všemi jeho atributy. Dochovaná povrchová barevnost je černý šat s bílým kolárkem, tmavě hnědý ďábel a stříbrozlaté atributy berly a mitry. Na plintě sošky je zepředu napsáno černě: „sv. Prokop“.

4.3 Socha sv. Filomeny

Socha sv. Filomeny je ojediněle dochovaná lidová řezba oblékaná již od prvopočátku. Figura světice je černovlasá s vlasy svázanými do drdolu. Inkarnát světice je velmi bledý s červenými tvářemi. Na nohou má sv. Filoména sandály. Je oděná do dvouvrstvých plátěných šatů s krajkovým límečkem. Plátěný šat je bílý. Na krku má zavěšený kovový růženec s korálky. Na plintě je zepředu umístěný háček, na který je zavěšován atribut kotvy se šípem. Rozměry sochy sv. Filomeny jsou: 70 cm x 19 cm x 15 cm.

5 Stav poškození děl

Sochy nejsou zasaženy dřevokazným hmyzem. Jsou poměrně stabilní.

5.1 Socha sv. Prokopa

Socha sv. Prokop má v minulosti doplňované prsty levé ruky, kterou přidržuje berlu. V současnosti chybí, již v minulosti uměle doplňovaný, palec. Plinta sošky je podklopená plátnem pro lepší stabilitu. Dílo je výrazně poškozeno posledním barevným nátěrem, který je velice lesklý a částečně neodpovídá starší barevnosti nalezené na soše. Drobnými sondážemi při vstupní prohlídce díla byla zjištěna starší barevná vrstva na silné podkladové křídě, která je barevně odlišná od současné dochované.

Partie	Současná barevnost	Starší nalezená vrstva
Roucho sv. Prokopa	Lesklá černá	Matná černá
Inkarnát	Hrubý reliéfní okr	Světle růžová
Ďábel	Fialovohnědá	Červenohnědá
Plinta	Písková	Růžová

Sv. Prokop má nakaširované vlasy, které se odlupují a deformují oproti zbývajícím dřevorezbe. Původnost doplněných vlasů je třeba v průběhu restaurátorských prací potvrdit, či vyvrátit. O sejmutí nakaširovaných částí vlasů je potřeba rozhodnout po uvolnění jejich částí. Nakaširované doplněné prsty levé ruky doporučuji sejmut a neobnovovat, jelikož se jedná o galerijní konzervaci díla a je možné sochu prezentovat i s přirozeným opotřebením díla v rámci jeho užívání. Berlu je možné při vystavení upevnit do dlaně. Berla je v současnosti přetřena v místech okrajů řezby práškovou bronzí a je výrazně kontrastní se starší dochovanou vrstvou zlacení na ostatních částech.

5.2 Socha sv. Filomény

Socha sv. Filomény je zásadně poškozená hlavně posledním nátěrem, který je výrazně jiný, než zjištěná starší vrstva. Starší vrstva byla zjištěná v sondách a je nanесena na silné vrstvě křídý.

Partie	Současná barevnost	Starší nalezená vrstva
Inkarnát	Bílookrová lesklá	Světle růžová s nečistotami
Plinta	Lesklá černá	Zelenošedá

Dvouvrstvé šaty sv. Filomény jsou poškozeny trhlinou na levém rameni ve spodní vrstvě. Zezadu jsou šaty znečištěny zřejmě plísní. Atribut kotvy byl v minulosti výrazně opravován. Lze předpokládat, že se jedná i druhotný doplněk. Je nově opatřen umělým stříbřením a umělým zlacením. Na atributu šípů je silná vrstva práškové bronzí, pod níž je zřejmá starší vrstva zlacení na křídě.

6 Návrh postupu restaurování včetně použitých materiálů a technologií

6.1 Socha sv. Prokopa

Sochu sv. Prokopa doporučuji po převozu do restaurátorského ateliéru očistit roztokem ethanolu a následně provést snímání poslední novodobé vrstvy z roku 1967. Přikaširované vlasy budou prozkoumány a v případě jejich ponechání budou přiklášeny a zatmeleny zpět k hlavě, v případě jejich sejmutí bude obnovena zjištěná modelace.

Snímání bude provedeno směsí organických rozpouštědel a skalpelem. Po odhalení spodní vrstvy bude tato vrstva zpevněna roztokem akrylového konsolidantu (Lascaux Acrykleber 498 20X).

Drobné otvory a poškození budou tmeleny disperzním tmelem pigmentovaným ve hmotě do barvy dřeva (Holzpaste Clou). Sejmuté prsty levé ruky doporučuji neobnovovat a nechat poškozenou ruku jako doklad historického vývoje díla. Barevnou retuš doporučuji provést na zalakovaný povrch díla. Separální lakovou vrstvu navrhuji provést pryskyřičným lakem (Solakryl). Barevnou retuš poškozených míst navrhuji provést lazurními roztoky olejových barev (Kremmer, Umton). Barevnou retuš je vhodné provést pouze pro ucelení kontrastních částí a pro přirozený náběh barevně omšelých ploch. Dílo by mělo být ve výsledku čitelné, avšak s přirozenou patinou jeho stáří, včetně přirozeně působících barevných změn. Retuš zlacených a stříbrných atributů bude retušována zjištěným kovem, nebo barevností podkladů pouze pro ucelení přechodu poškozených partií. Zlacené a stříbřené partie nebudou přezlacovány zcela. Restaurované dílo bude lakováno voskodamarovým lakem pro ochranu jeho povrchu a možnou obnovu tohoto povrchu výměnou použitého laku (voskodamarový lak).

6.2 Socha sv. Filomény

Socha sv. Filomény bude povrchově čištěna ethanolovým roztokem, plátěné šaty budou sejmuty a budou sanovány a čištěny roztokem (Syntapon L, Althosan MB)). Následně budou plátěné šaty v místě poškození sešity.

Poslední novodobá vrstva barev bude sejmuta směsí organických rozpouštědel a skalpelem. Po obnovení povrchu starší barevnosti, bude tato vrstva zpevněná (klihový roztok, akrylový konsolidant Lascaux Acrykleber 498 20X). Drobná poškození mohou být tmelená disperzním tmelem (Holzpaste Clou). V případě potřeby mohou být poškozené partie plasticky retušovány podkladovou boloňskou křídou. Po konsolidaci odhaleného a plasticky retušovaného povrchu bude provedena laková separační vrstva před barevnou retuší (Solakryl). Barevná retuš bude provedena lazurními roztoky olejových barev (Kremmer, Umton). Barevná retuš bude shodně se sochou sv. Prokopa řešena lokální napodobivou retuší pro ucelení díla s přiznáním jeho patiny stáří. Závěrem bude dřevořezba lakována voskodamarovým lakem ve dvou vrstvách.

6.3 Plechová nápisová deska

Plechovou nápisovou desku je vhodné očistit dle zkoušek čištění (terpentýn, ethanol, isopropanol, detergent, destilovaná voda). Zadní plocha a poškozené partie plechu z přední části budou konzervovány nátěry inhibitoru koroze (Ferrokon). Na díle doporučuji přitmelit olejovým tmelem pouze uvolněné okraje barevných nátěrů. Případnou barevnou retuš doporučuji olejovými barvami na lakovou mezivrstvu a to pouze lokálně. Závěrem doporučuji desku ošetřit voskodamarovým lakem nebo mikrokrytalickým voskem (Teccero) pro ochranu jeho povrchu.

Tištěný zasklený rámovaný text o historii kaple je vhodné ze zadní strany přelepit kartonem, rám a sklo vyčistit, avšak ponechat v dochovaném stavu.

7 Závěr

Závěrem bude vytvořena restaurátorská dokumentace, která je nedílnou součástí restaurovaného díla.

V Kozojedech dne 7.7.2023

MgA. Helena Jahodová, ak.soch.rest.

Kozojedy 61, 331 41 Kralovice

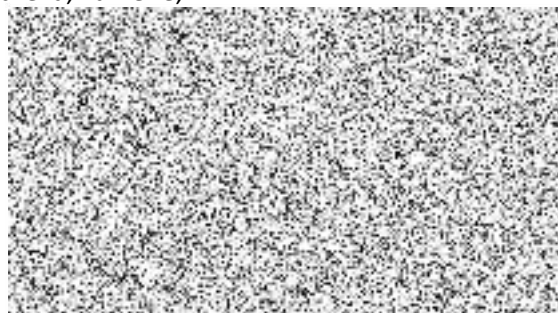
Tel: , E-mail:

IČO: 74152831, DIČ:

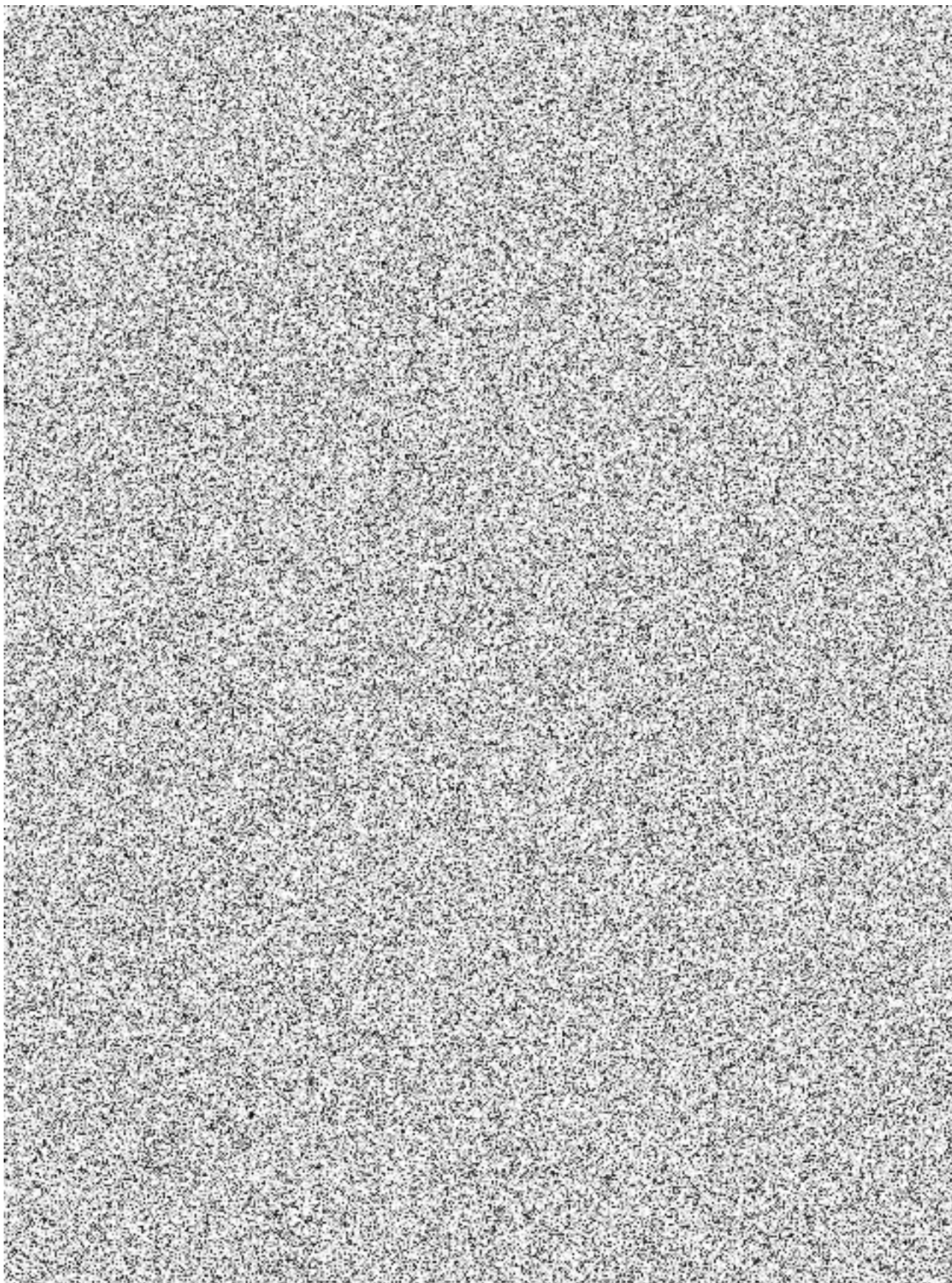
Licence MKČR: č.j.MK25587/2010

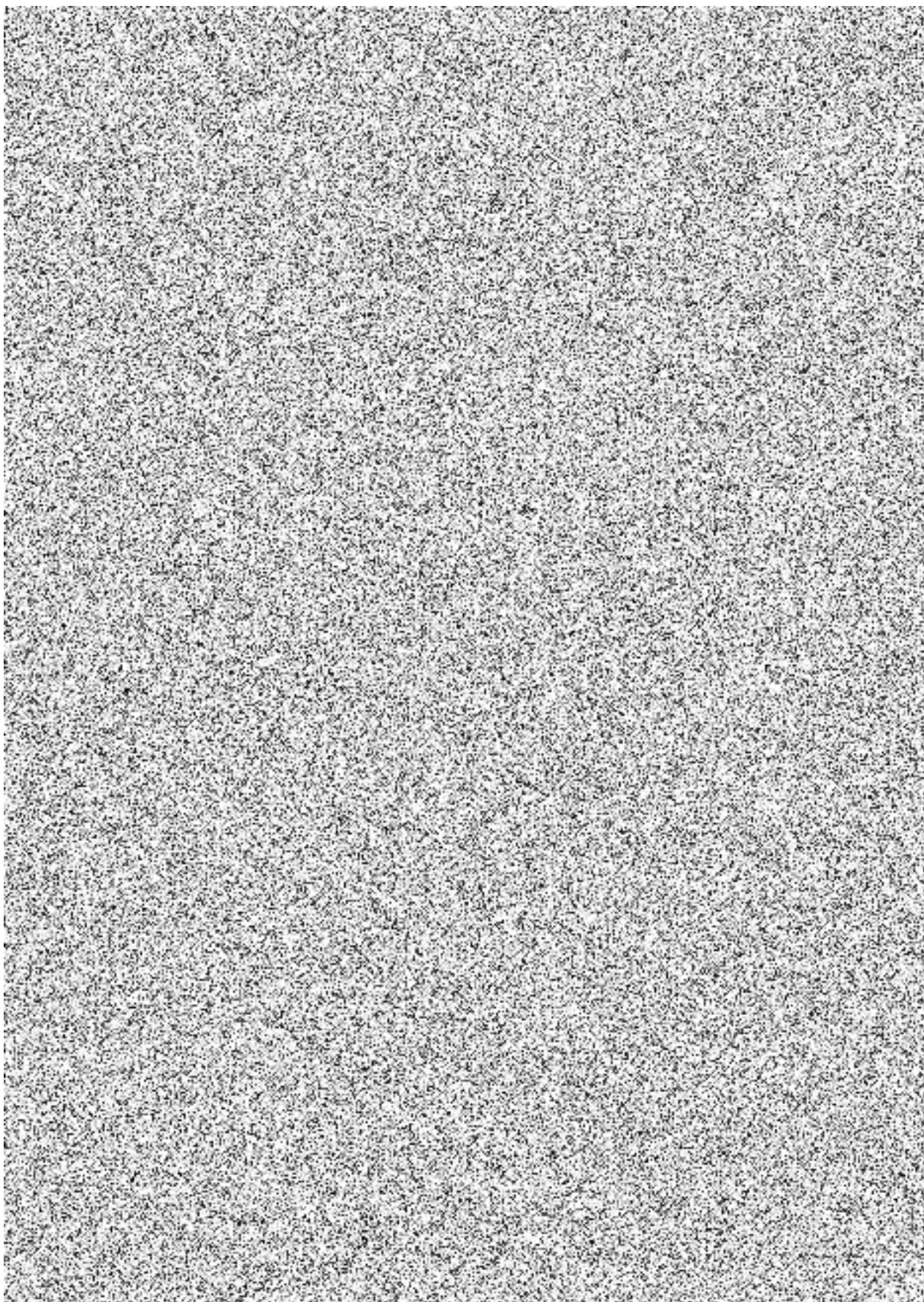
Restaurování kulturních památek ve specializaci restaurování

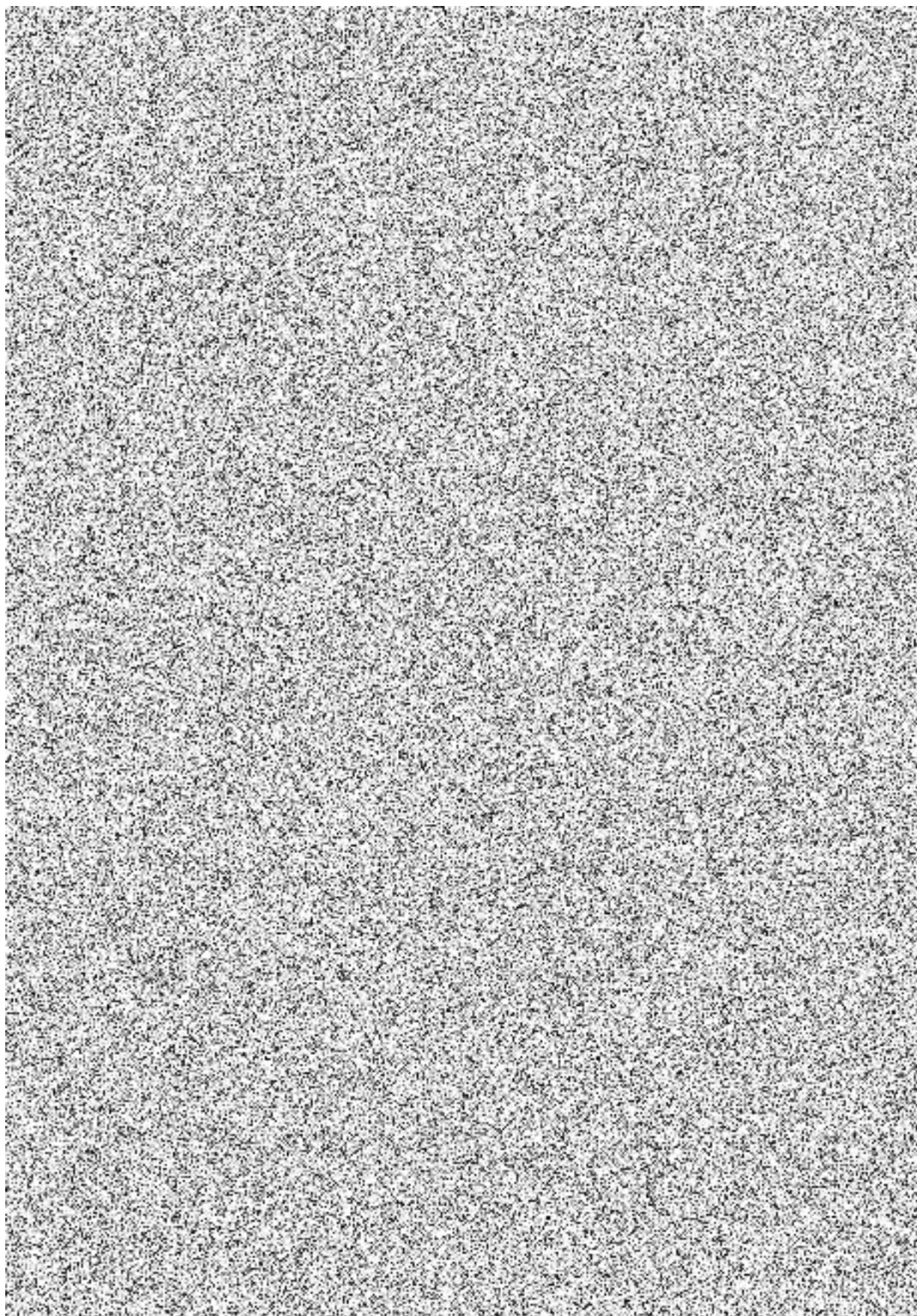
polychromovaných sochařských uměleckých děl ze dřeva, kamene, umělého kamene, sádry.

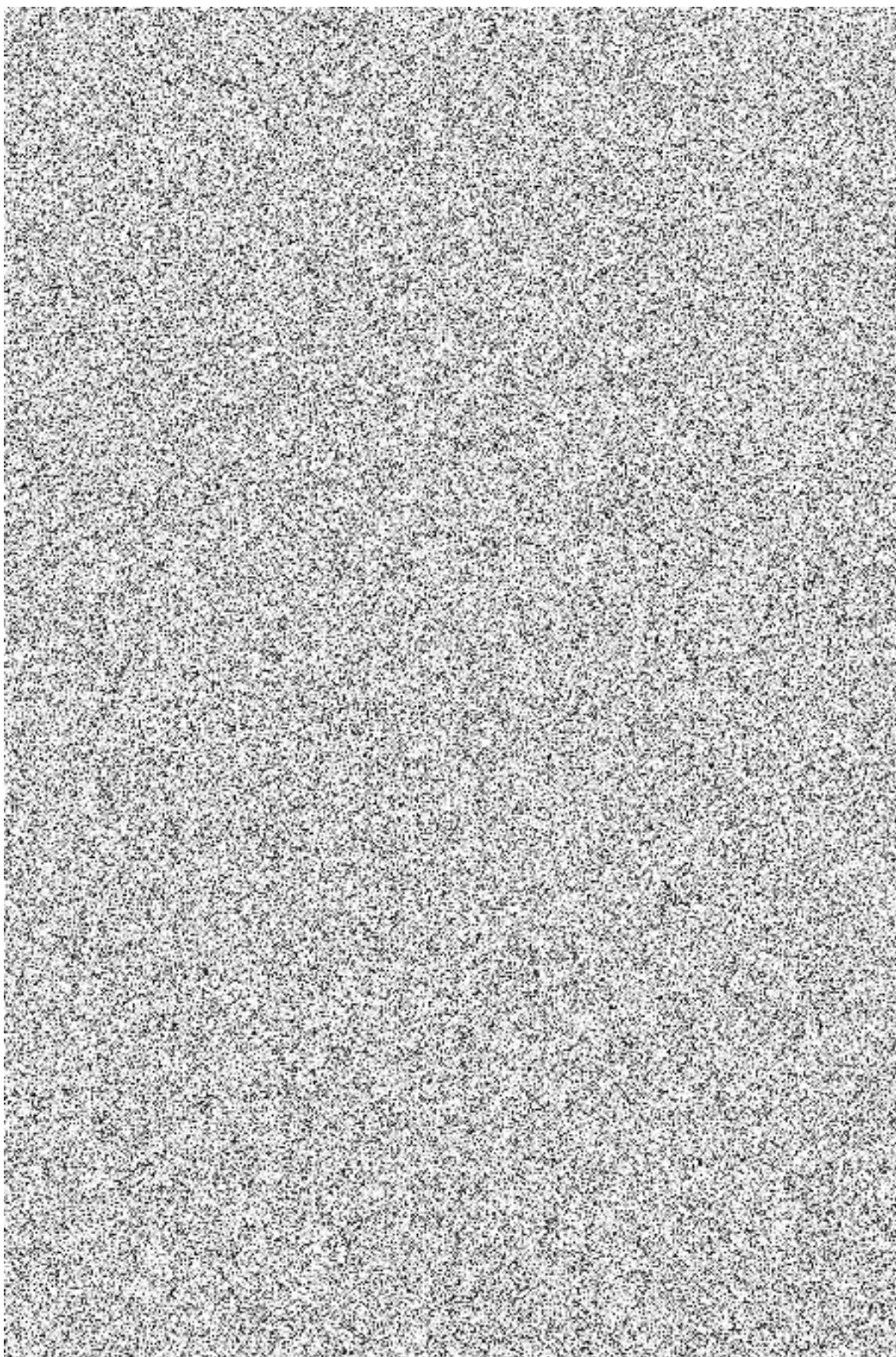

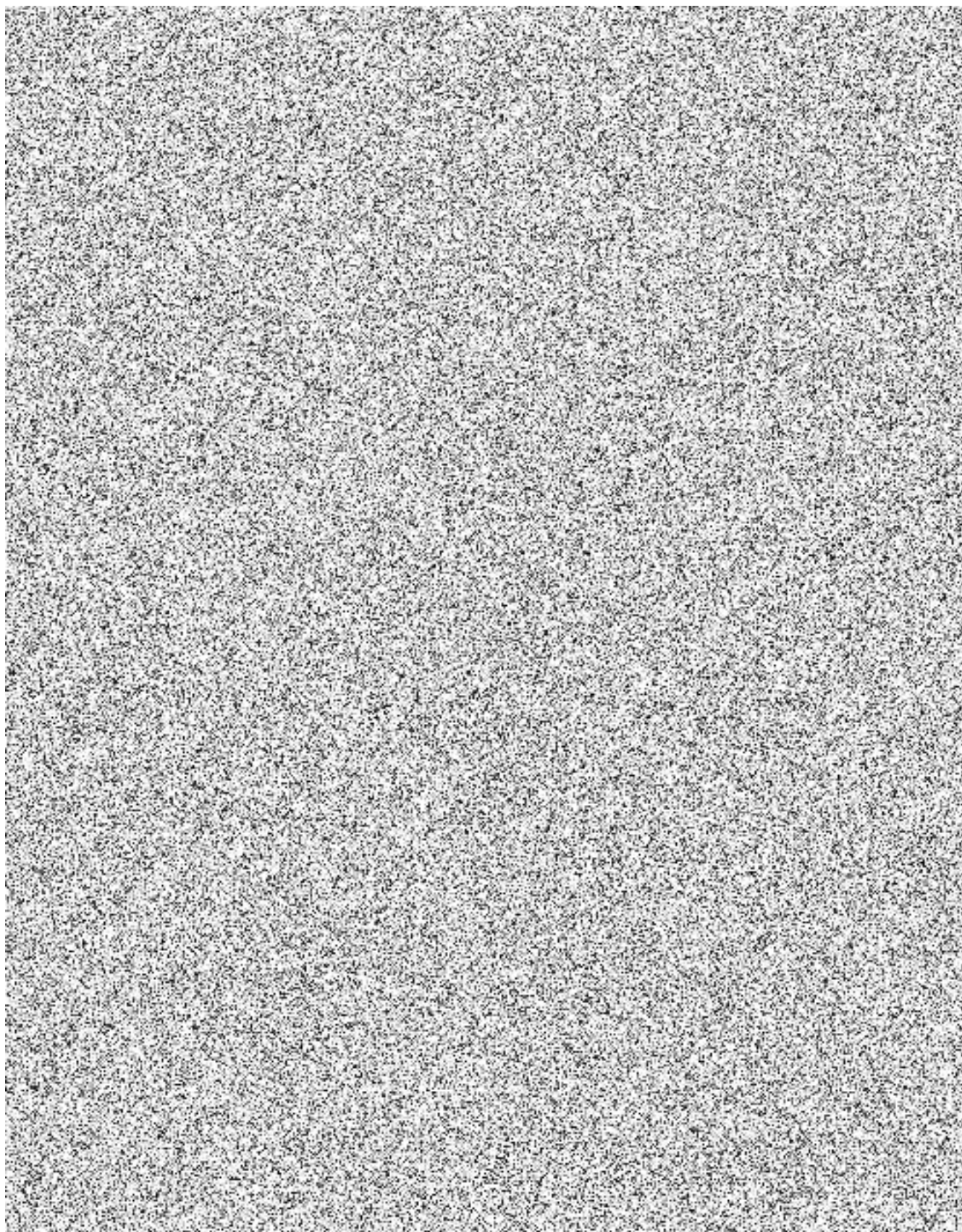
8 Fotodokumentace

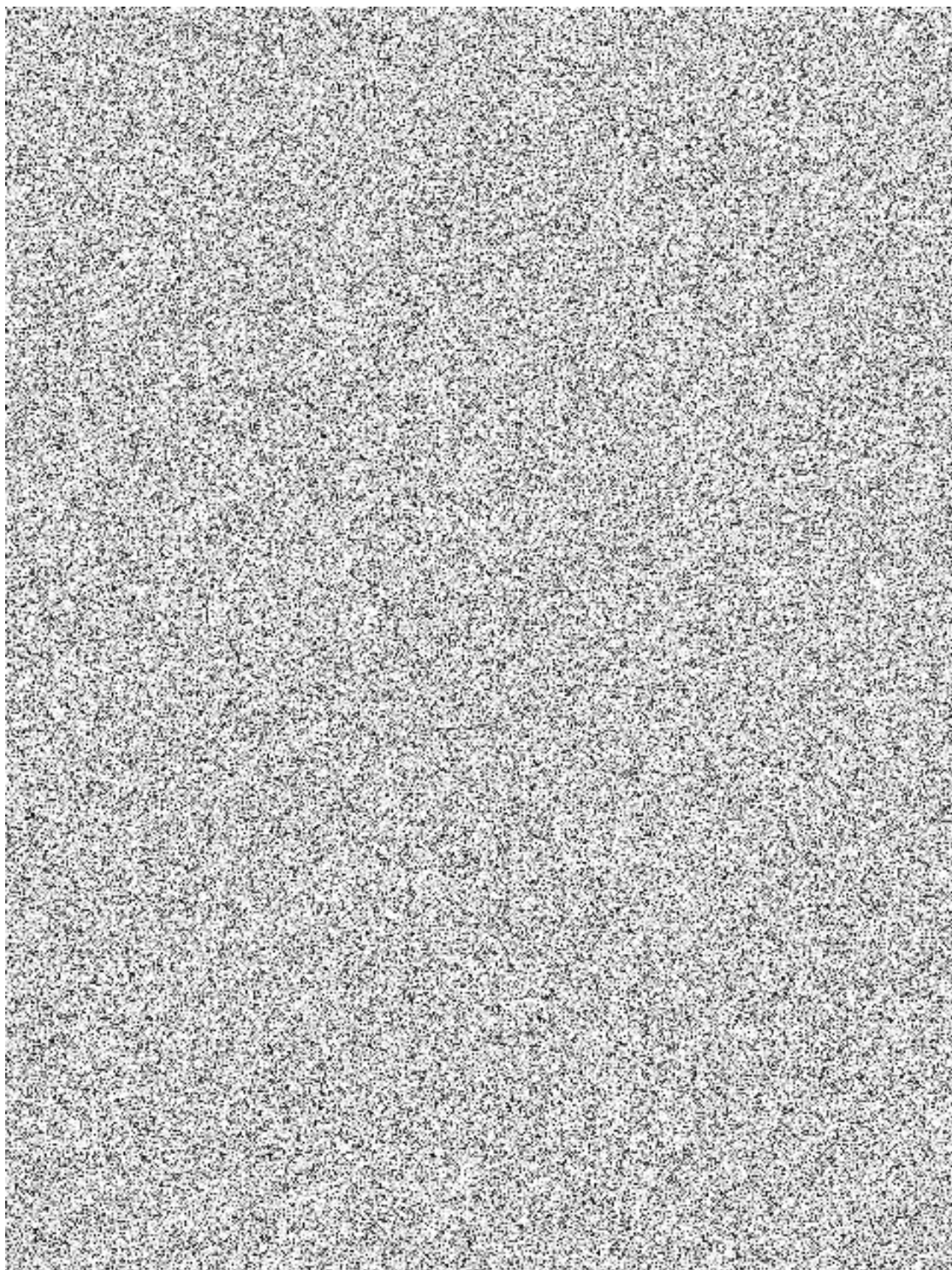

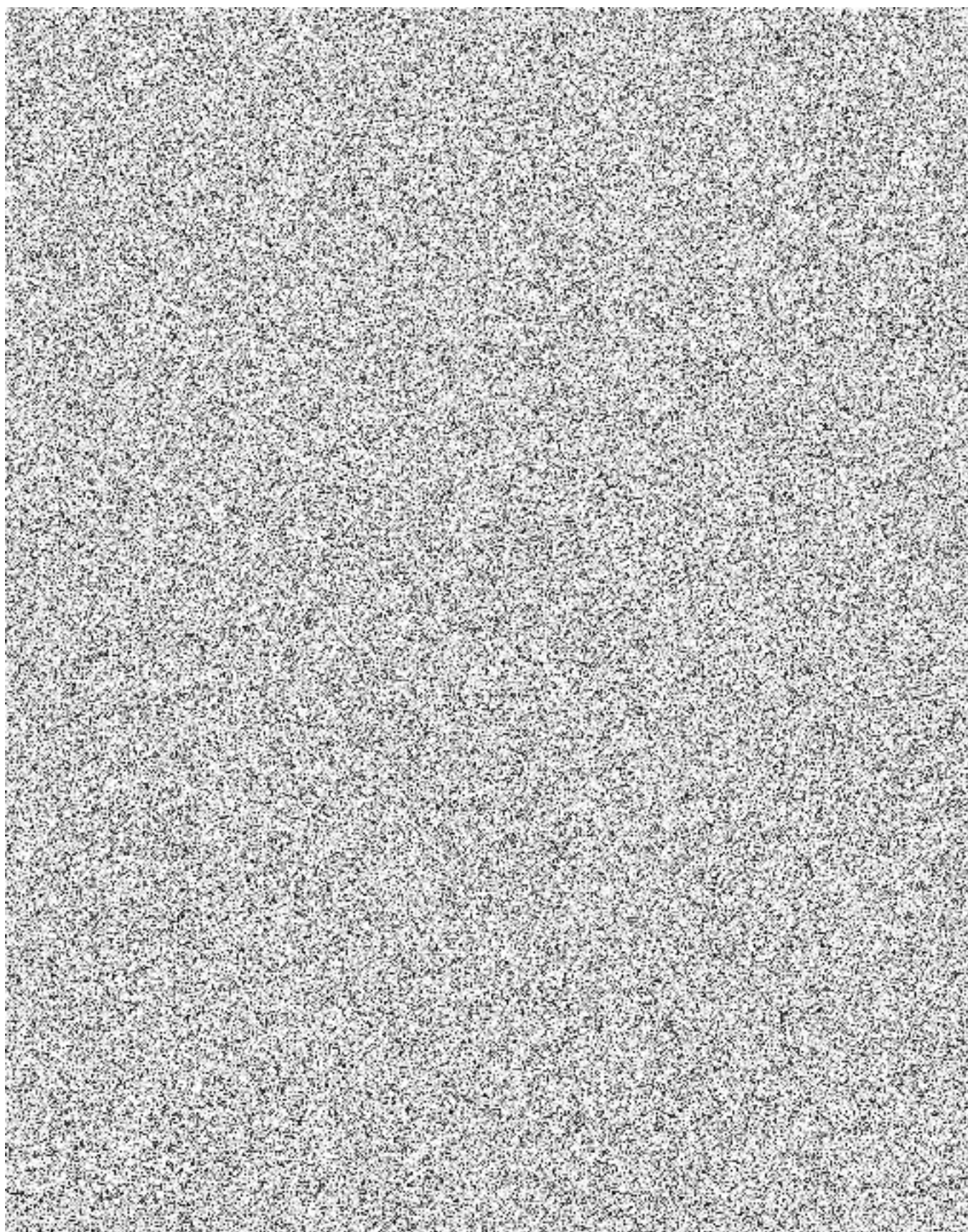

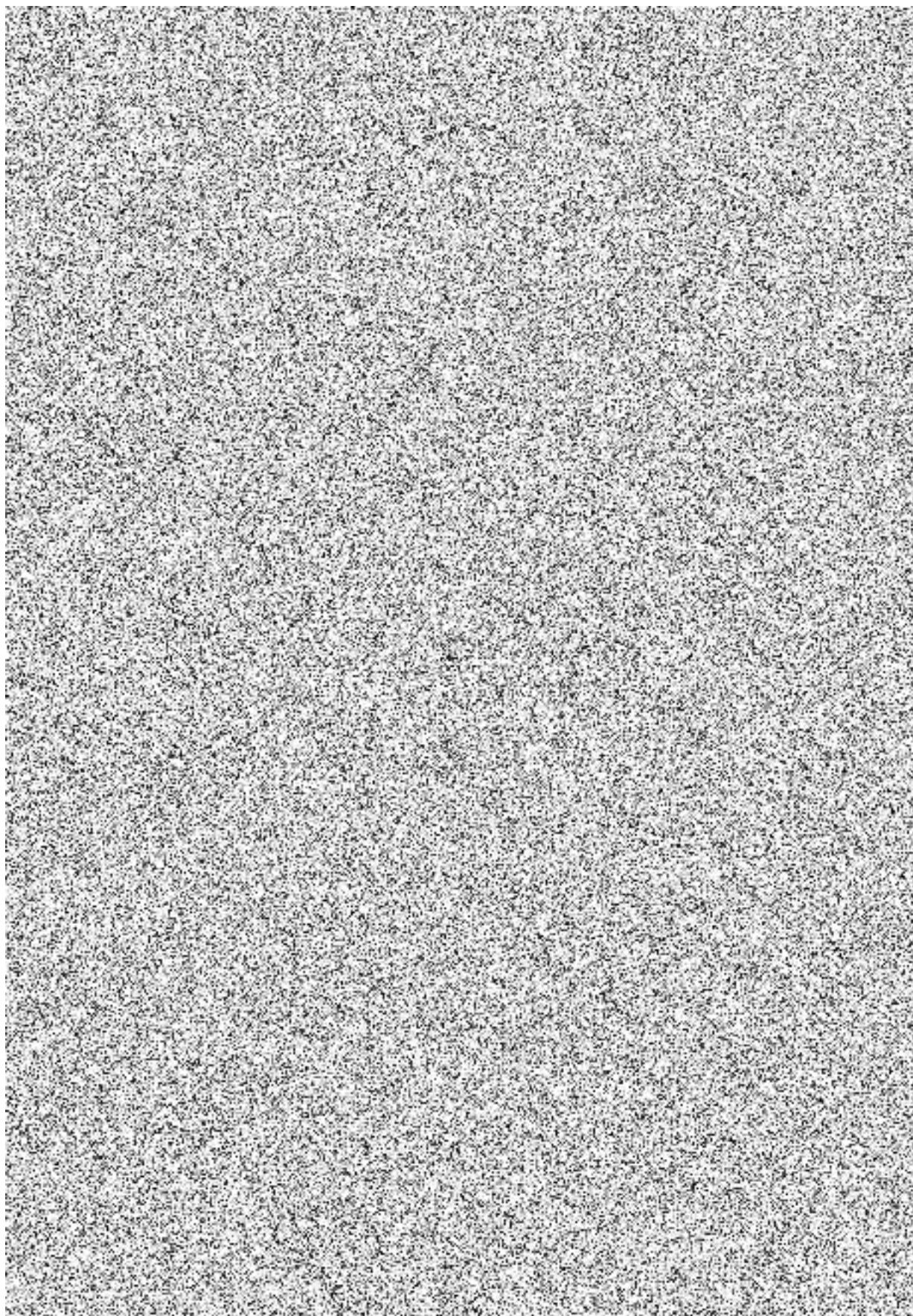

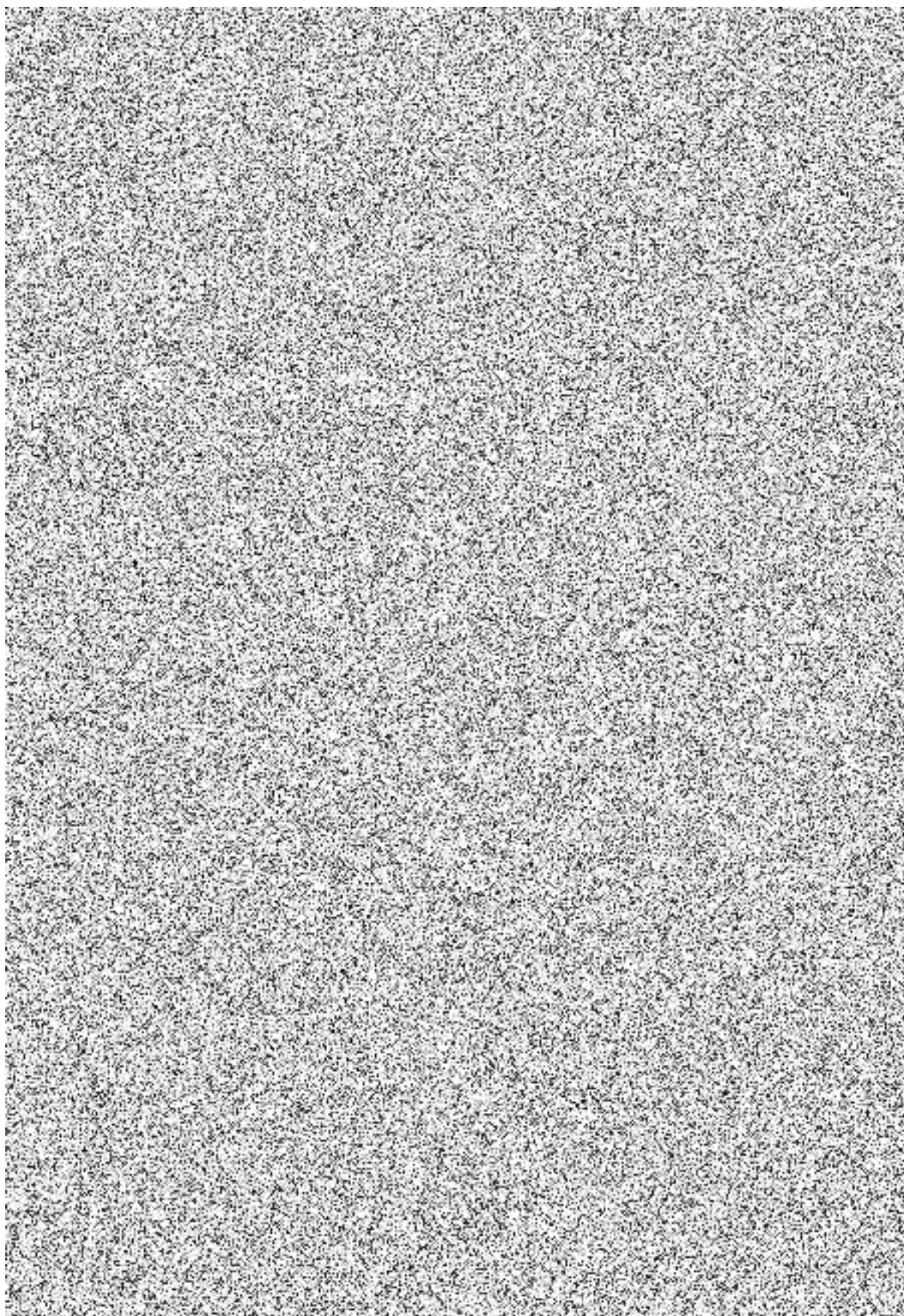

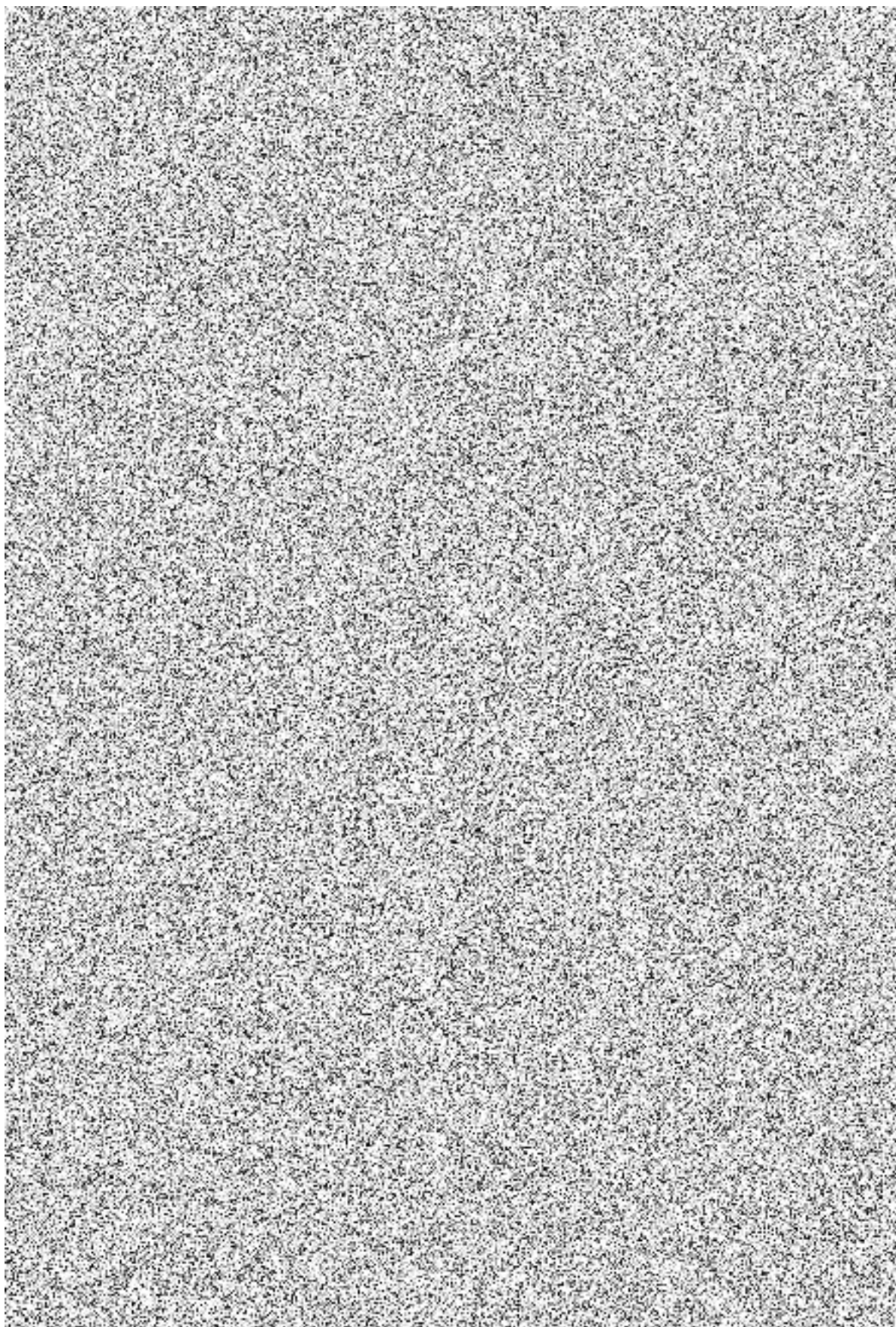

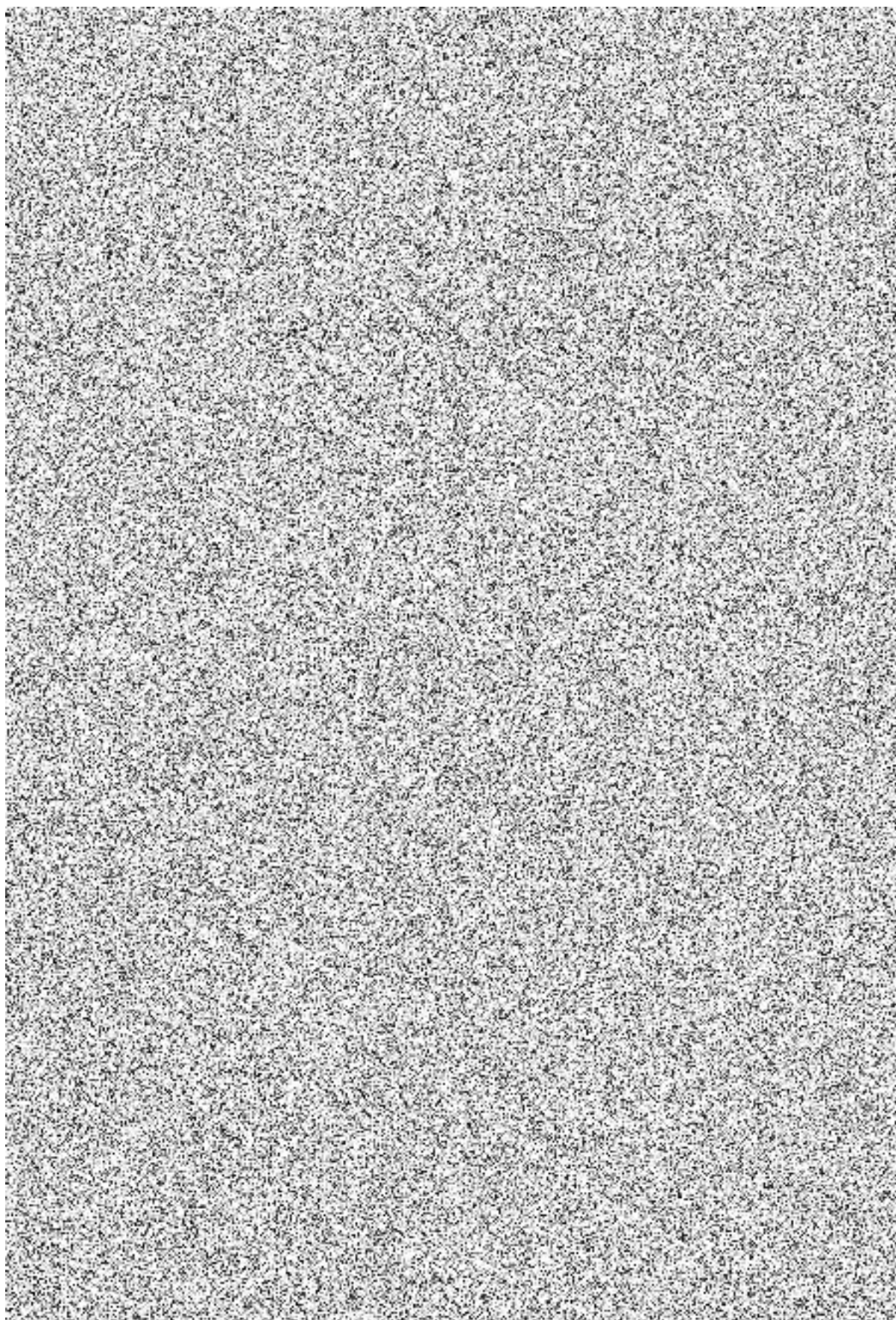

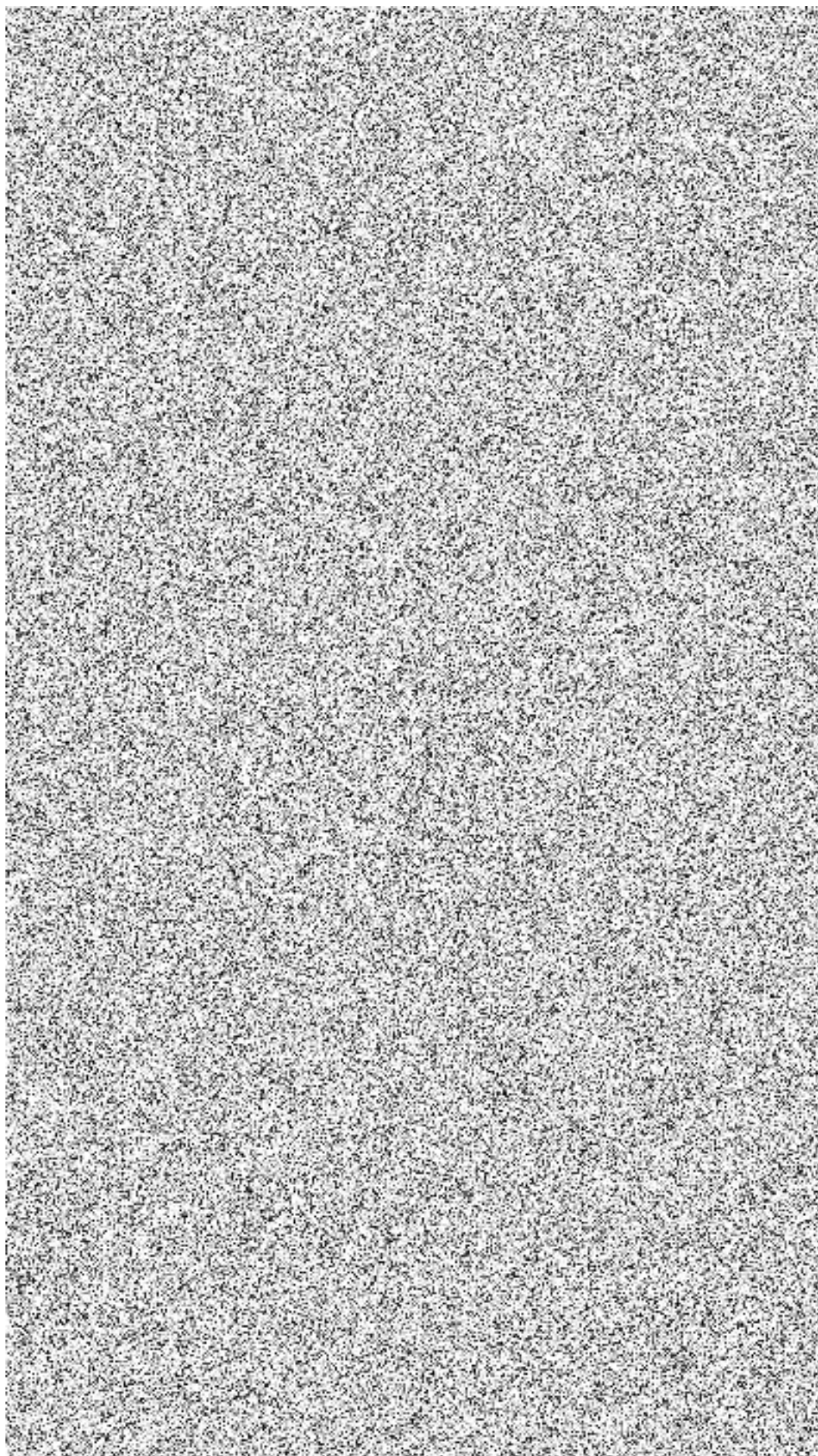

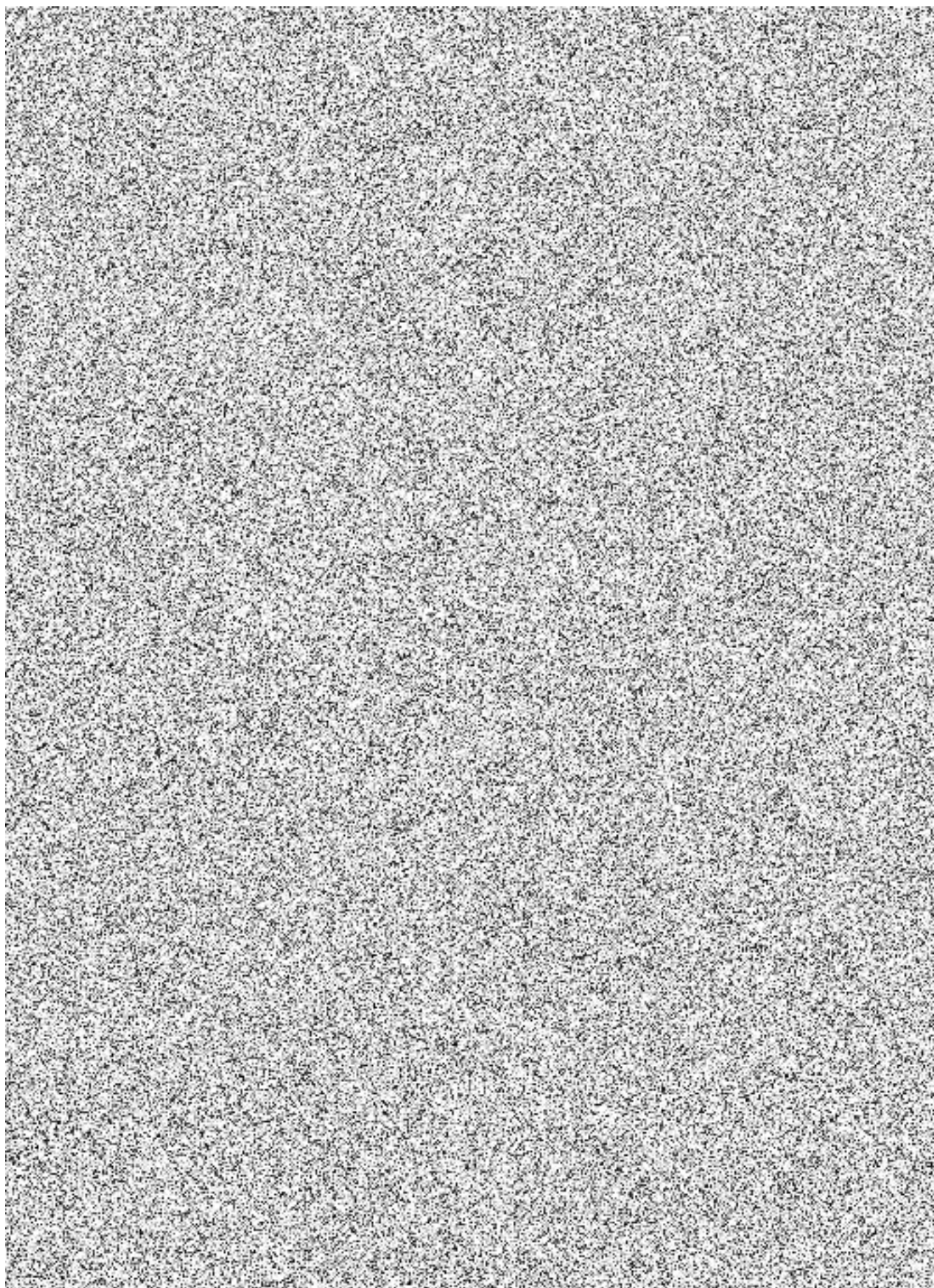

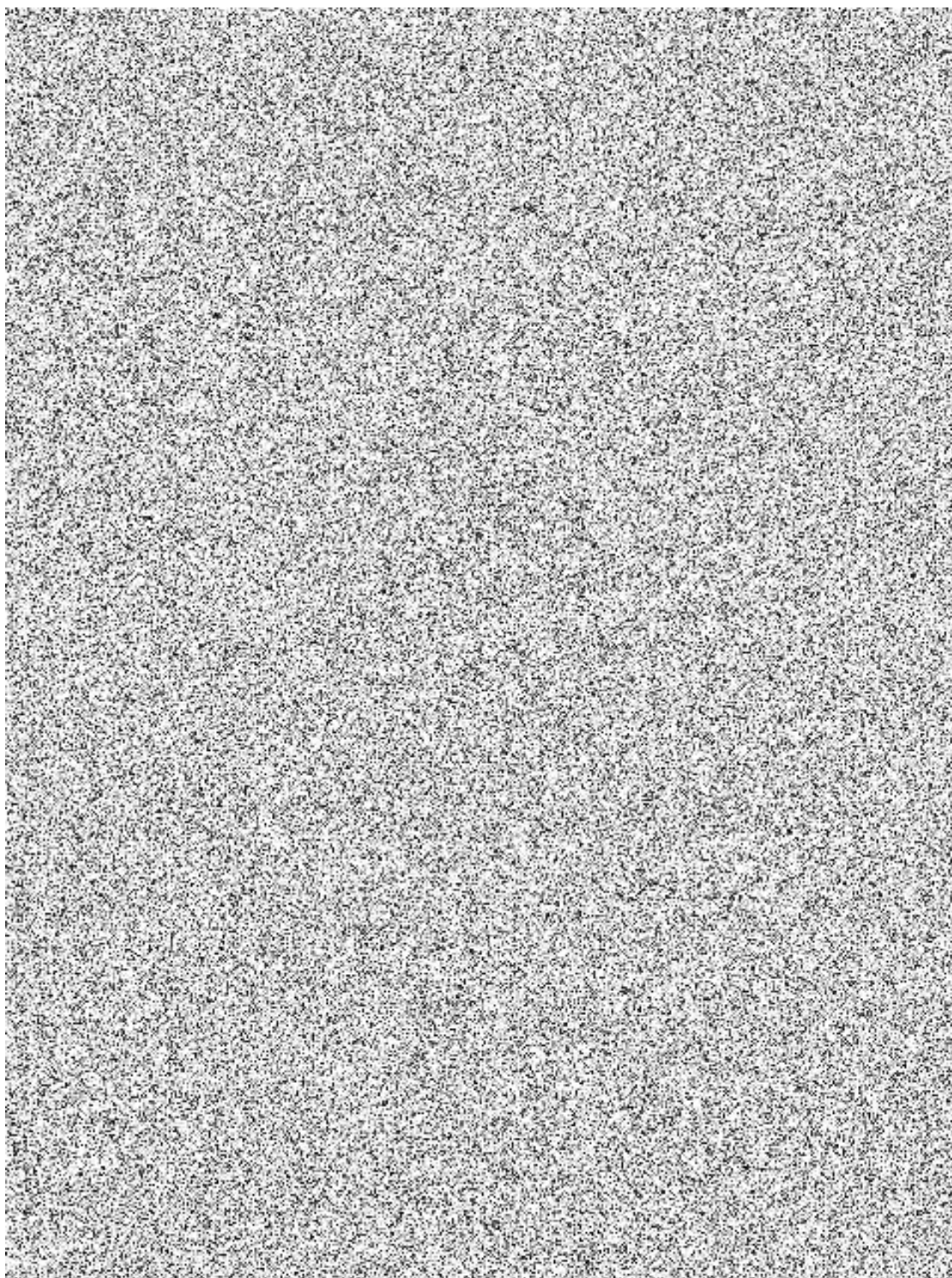

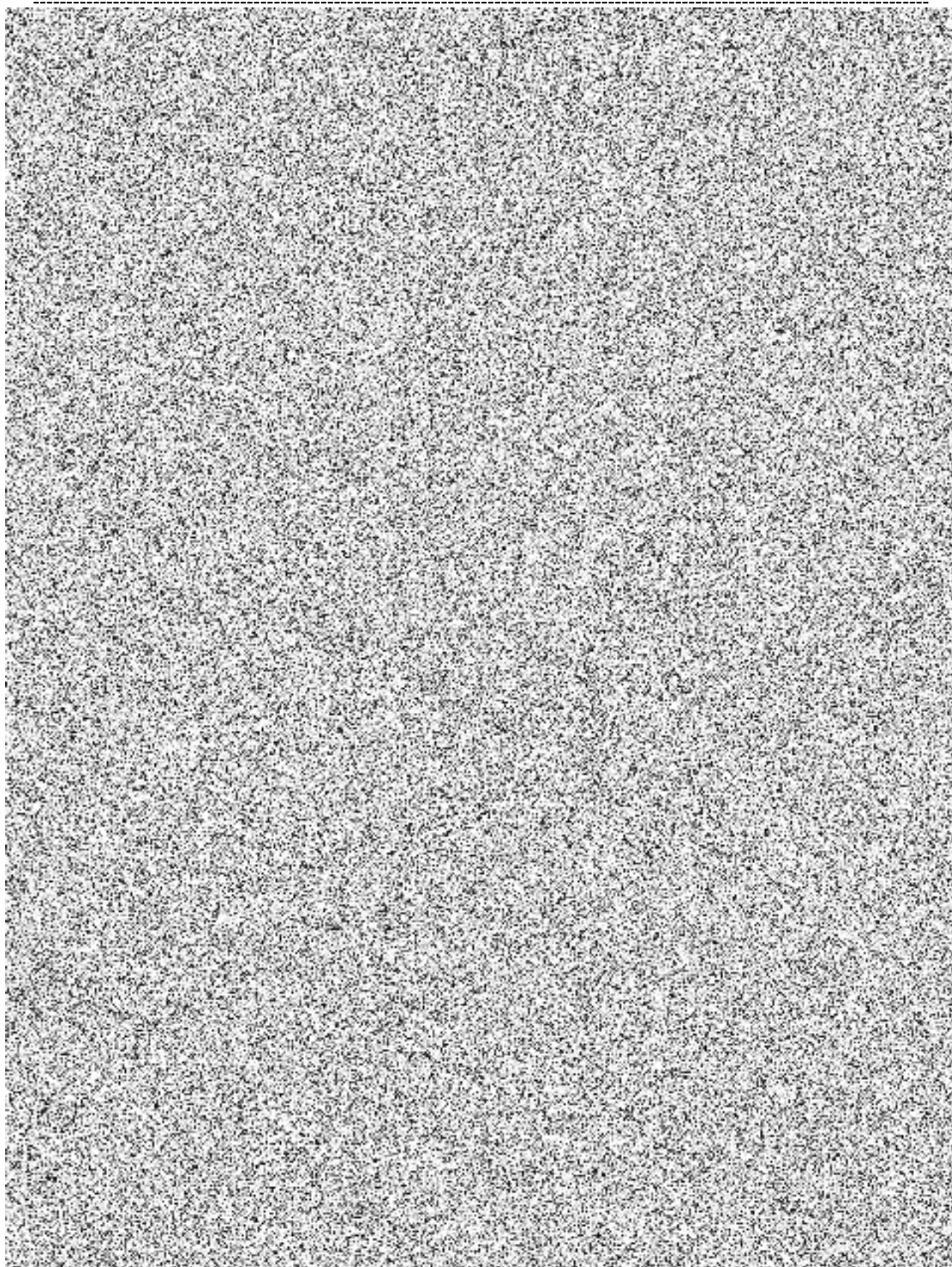

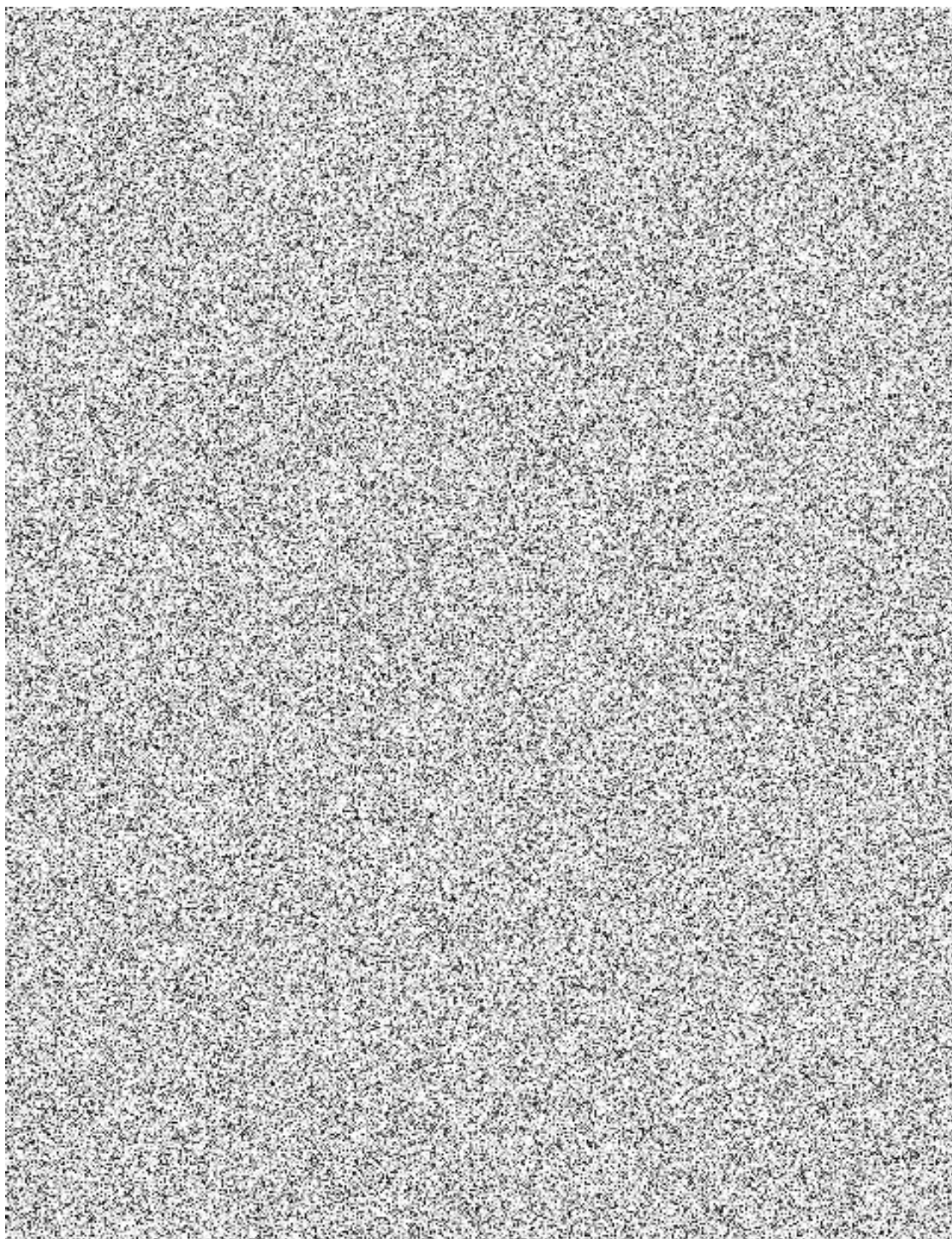

Druhotné úpravy

Vrstvy přemaléb, současný stav kaple

